

Lubuskie
Warte zachodu

ROPS

Regionalny Ośrodek
Polityki Społecznej
w Zielonej Górze

Program profilaktyczny dla rodzin zagrożonych przemocą w rodzinie

opracowany przez Zespół pod kierunkiem
prof. Grażyny Miłkowskiej
dr Anity Kucharskiej-Dziedzic

SPIS TREŚCI

Wstęp.....	5
Wprowadzenie.....	7
1. Skala zjawiska przemocy w rodzinie w kraju.....	12
2. Diagnoza przemocy w rodzinie w województwie lubuskim.....	15
3. Cel główny programu, cele operacyjne, działania.....	19
3.1. Podstawa prawna programu.....	19
3.2. Cele programu.....	19
3.3. Działania służące realizacji programu.....	20
3.4. Strategie udzielania wsparcia osobom doznającym przemocy w rodzinie.....	22
3.5. Realizatorzy programu.....	22
3.6. Kompetencje personelu udzielającego wsparcia osobom doznającym przemocy w rodzinie.....	23
4. Rekomendacje.....	24
Proponowana literatura (wybrana).....	27
Aneks.....	29
Załącznik nr 1 / Praca indywidualna z osobami doznającymi przemocy w rodzinie.....	29
Załącznik nr 2 / Rola szkoły w przeciwdziałaniu przemocy i pomocy uczniom doświadczającym przemocy w rodzinie.....	33
Załącznik nr 3 / Pomoc osobom pokrzywdzonym przestępstwem.....	37
Załącznik nr 4 / Ankieta diagnostyczna kierowana do pomocy społecznej.....	38
Załącznik nr 5 / Ankieta diagnostyczna kierowana do policji.....	41
Załącznik nr 6 / Ankieta diagnostyczna kierowana do prokuratury.....	43

WSTĘP

Tworzenie programów profilaktycznych dla obywateli zagrożonych przemocą w rodzinie należy do kluczowych zadań samorządu terytorialnego. Art. 6 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493 ze zmianami) głosi:

1. Zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie są realizowane przez organy administracji rządowej i jednostki samorządu terytorialnego na zasadach określonych w przepisach ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. Nr 64, poz. 593, z późn. zm.) lub ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2002 r. Nr 147, poz. 1234, z późn. zm.), chyba że przepisy niniejszej ustawy stanowią inaczej.
2. Do zadań własnych gminy należy w szczególności:
  - 1) tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
  - 2) prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
  - 3) opracowywanie i realizacja programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie;
  - 4) prowadzenie gminnych ośrodków wsparcia.
3. Do zadań własnych powiatu należy w szczególności:
  - 1) tworzenie i prowadzenie ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
  - 2) prowadzenie ośrodków interwencji kryzysowej.
4. Do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat należy w szczególności:
  - 1) tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
  - 2) opracowywanie i realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

5. Środki na realizację i obsługę zadań, o których mowa w ust. 4, zapewni budżet państwa.
6. Do zadań własnych samorządu województwa należy w szczególności:
  - 1) inspirowanie i promowanie nowych rozwiązań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
  - 2) opracowywanie programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz ramowych programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie;
  - 3) organizowanie szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

Niniejszy Program profilaktyczny dla rodzin opracowany został w zespole liderów – pracowników ośrodków pomocy społecznej z terenu województwa lubuskiego w ramach warsztatów zleconych przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Zielonej Górze. Pracami Zespołu kierowały prof. UZ, dr hab. Grażyna Miłkowska oraz dr Anita Kucharska-Dziedzic z Uniwersytetu Zielonogórskiego. Grono współtwórców Programu stanowili: Agnieszka Czaczkowska (OPS Skwierzyna), Rafał Deptuła (GOPS Bogdaniec), Marta Fertała (OPS Międzyrzecz), Izabella Gawel (OPS Żagań), Tomasz Jaśkowiak (OPS Sanok), Julita Karasińska (M-GOPS Witnica), Danuta Kłos (OPS Zbąszynek), Katarzyna Kosakiewicz (OPS Kostrzyn nad Odrą), Monika Kotula (CPRiPS Gorzów Wlkp.), Jolanta Łączak (OPS Szprotawa), Sabina Matkowska (UM Słubice), Jolanta Pisz (OPS Krosno Odrzańskie), Monika Seifert (OPS Świebodzin), Ewa Stojanowska (GOPS Lubiszyn), Agnieszka Syska (MOPS Żary), Barbara Szczetyńska (OPS Kostrzyn nad Odrą).

Podczas dyskusji nad Programem wielokrotnie akcentowano, że skuteczne przeciwdziałanie przemocy w rodzinie wymaga działania opartego na trzech filarach: 1) diagnozie problemu, 2) znajomości problemu w ujęciu naukowym i 3) wypracowanej lokalnej metodologii prewencji i interwencji. Podkreślano także konieczność ścisłej współpracy i współdziałania wszystkich instytucji zajmujących się pomocą dziecku i rodzinie oraz służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo. Tylko stworzenie spójnego, wzajemnie uzupełniającego się systemu działań instytucji i osób pozwoli na skuteczną i wieloaspektową pomoc osobom pokrzywdzonym przemocą, ich ochronę, a także podejmowanie zdecydowanych kroków wobec sprawców przemocy.

Mamy nadzieję, że informacje i propozycje zawarte w niniejszym opracowaniu¹ będą przydatne do opracowania samorządowych programów o charakterze systemowym, tzn. opartych na współpracy i współdziałaniu wszystkich podmiotów uprawnionych do podejmowania działań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz pracy profilaktyczno-terapeutycznej. Podejmowanie takich działań, zgodnie z zasadą pomocniczości, przyczyni się do budowania społecznej sieci kontroli społecznej, stanowiącej kwintesencję obywatelskości.

WPROWADZENIE

Zgodnie z Preambułą *ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* (Dz. U. Nr 180, poz. 1493 ze zm.) przemoc w rodzinie narusza podstawowe prawa człowieka, w tym prawo do życia i zdrowia oraz poszanowania godności osobistej, a władze publiczne mają obowiązek zapewnić wszystkim obywatelom równe traktowanie i poszanowanie ich praw i wolności. Natomiast *Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny* (Dz. U. Nr 88, poz. 553 ze zm.) określa czyny zabronione, które mogą stanowić akt przemocy domowej, za które przewiduje karę pozbawienia wolności.

Przemocą domową zajmuje się szereg dyscyplin naukowych, takich jak: psychologia, pedagogika, prawo, socjologia czy polityka społeczna, stąd też precyzyjne zdefiniowanie zjawiska nastęrcza wielu problemów. Przemoc w rodzinie można oceniać w kategoriach prawnych, moralnych, psychologicznych i społecznych.

Na potrzeby niniejszego Programu, najbardziej odpowiednią jest definicja przemocy zawarta w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180 poz. 1493 ze zmianami). Zgodnie z tą definicją przez **przemoc w rodzinie należy rozumieć wszelkie jednorazowe**

---

¹ W opracowaniu Programu... wykorzystano fragmenty materiałów i opracowań zawartych na stronach WWW Policji i Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego, PARPY, Niebieskiej Linii, Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej oraz Ministerstwa Sprawiedliwości.

albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób w rodzinie, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Wyznacznikami przemocy w rodzinie są:

1. **intencjonalność** – sprawca ma na celu kontrolowanie i podporządkowanie sobie osoby pokrzywdzonej;
2. **nierównomierność sił** – sprawca ma przewagę fizyczną lub psychiczną nad osobą pokrzywdzoną;
3. **naruszenie praw i dóbr osobistych** – sprawca wykorzystując przewagę narusza podstawowe prawa osoby pokrzywdzonej: prawo do wolności, nietykalności osobistej, godności, szacunku itp.;
4. **cierpienie osoby pokrzywdzonej** – sprawca naraża zdrowie i życie osoby pokrzywdzonej, która doświadczając bólu i cierpienia, ma mniejszą zdolność do obrony.

Specjaliści wyróżniają pięć podstawowych rodzajów przemocy, które przejawiają się w rozmaitych formach i mogą ulegać dalszym uszczegółowieniom. Szczegóły w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Rodzaje i formy przemocy

Rodzaje przemocy	Przykładowe formy zachowań
Przemoc fizyczna najbardziej widoczna i najtrudniejsza do ukrycia	szarpanie za włosy, uszy, popychanie, odpychanie, obezwładnianie, policzkowanie, szczypanie, kopanie, duszenie, szturchanie, bicie, uderzanie przedmiotami, parzenie, polewanie substancjami żrącymi, użycie broni, porzucanie w niebezpiecznej okolicy, nieudzielanie koniecznej pomocy itp.
Przemoc psychiczna – najtrudniejsza do udowodnienia, często zaczyna się niepostrzeżenie	wyśmiewanie poglądów i światopoglądu oraz narzucanie własnych (w tym religii, pochodzenia, sytuacji rodzinnej), ignorowanie potrzeb, zazdrość, oskarżanie, karanie przez odmowę uczuć i szacunku, stała krytyka, wmawianie choroby psychicznej, izolacja społeczna (kontrolowanie i ograniczanie kontaktów z innymi osobami), domaganie się posłuszeństwa, ograniczanie snu i pożywienia, degradacja werbalna (wyzywanie, poniżanie, upokarzanie, zawstydzanie), stosowanie gróźb, szantażowanie itp.

<p>Przemoc seksualna przedmiotowe traktowanie drugiej osoby w celu zaspakajania własnych potrzeb seksualnych,</p>	<p>wymuszanie pożycia seksualnego, wymuszanie nieakceptowanych praktyk seksualnych, zmuszanie do oglądania pornografii, wymuszanie seksu z osobami trzecimi, sadystyczne formy współżycia seksualnego, gwałt, krytyka zachowań seksualnych itp.</p>
<p>Przemoc ekonomiczna – uzależnienie ekonomiczne</p>	<p>odbieranie zarobionych pieniędzy, uniemożliwianie podjęcia pracy zarobkowej, dostępu do wspólnych środków finansowych i dóbr materialnych, niezaspokajanie podstawowych, materialnych potrzeb rodziny, niszczenie własności, niełożenie na utrzymanie rodziny itp.</p>
<p>Zaniedbanie – brak zaspokajania podstawowych potrzeb emocjonalnych i fizycznych dziecka (a także osób niepełnosprawnych i zależnych) przez rodzica/opiekuna.</p>	<p>odrzućenie emocjonalne dziecka (i osoby niepełnosprawnej lub zależnej), brak zainteresowania jego rozwojem, problemami, a także zdrowiem i higieną, niezapewnianie mu odpowiedniego jedzenia, ubrań, schronienia, opieki medycznej, bezpieczeństwa.</p>

Przemoc miewa często charakter złożony, co oznacza, że można doświadczać jednocześnie kilku jej rodzajów (przykład – przemoc seksualna z użyciem siły fizycznej, np. bicie, podduszanie, której towarzyszą wyzwiska i ubliżanie). Osobami pokrzywdzonymi przemocą w rodzinie są na ogół kobiety, w dalszej kolejności dzieci, zdecydowanie rzadko mężczyźni. W ostatnich latach obserwuje się wzrost przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych.

Przemoc w rodzinie jest opisywana także w innych kategoriach i różnicowana jako „gorąca” lub „chłodna”. Przemoc gorąca to gwałtowne wybuchy tłumionej złości, frustracji, wściekłości, powodujące agresywne zachowania wobec najbliższych, a przemoc chłodna przyjmuje najczęściej postać wyjątkowo rygorystycznego wychowywania i modelu autorytarnego traktowania dorosłych członków rodziny. Stosujący przemoc jest przekonany o słuszności swoich poglądów i czynów, zawsze znajdując dla nich uzasadnienie i usprawiedliwienie.

Przemoc w rodzinie jest zjawiskiem wieloaspektowym, rozpatrywanym w czterech podstawowych perspektywach: prawnej, psychologicznej, moralnej i społecznej. Dlatego przeciwdziałanie wymaga podejścia interdyscyplinarnego. Z punktu widzenia prawa przemoc uznawana jest za przestępstwo, co zobowiązuje służby policyjne i wymiar sprawiedliwości do interwencji, podejmowania działań na rzecz ochrony ofiar, ścigania i karanie sprawców.

Aspekt psychologiczny zwraca uwagę na mechanizmy przemocy w rodzinie, relacje między doznającym a stosującym przemoc, odczuwane przez doświadczających skutki przemocy, a także na możliwości wyjścia z kryzysu. Odwołanie się do moralności wymaga przywołania wartości: poszanowania życia, zdrowia i godności ludzkiej. Społeczny punkt widzenia szuka uwarunkowań przemocy w funkcjonujących mitach i stereotypach usprawiedliwiających i warunkujących zachowania przemocowe.

Charakterystyka osoby pokrzywdzonej przemocą

Przemoc jest często problemem ukrytym, któremu towarzyszą inne dysfunkcje w rodzinie. Skutki przemocy u dorosłych osób oraz dzieci są wielowymiarowe i długotrwałe, począwszy od zespołu stresu pourazowego, poprzez choroby psychosomatyczne i psychiczne, nerwice lękowo-depresyjne, po różnego rodzaju zaburzenia zachowania, a także uzależnienia.

Osoby pokrzywdzone przemocą są słabsze fizycznie od sprawcy, zwykle także psychicznie, często o niskim poczuciu własnej wartości, najczęściej zależne od sprawcy (psychicznie, fizycznie, ekonomicznie). Najczęstszym objawem u osób długotrwanie doznających przemocy jest **wyuczona bezradność**, czyli poddanie się, zaprzestanie działań obronnych wynikające z przekonania, że każde ewentualne działanie nie przyniesie zamierzonego efektu powstrzymującego przemoc i przywracającego bezpieczeństwo.

Wyuczona bezradność rozwija się zwykle na bazie życiowych doświadczeń, wyniesionych zarówno z dzieciństwa (przemoc fizyczna, napaść seksualna lub molestowanie, doznana trauma – śmierć lub rozwód rodziców, alkoholizm, choroba bliskich, kłopoty w nauce, problemy zdrowotne), jak i przeżyć w życiu dorosłym (przemoc, patologiczna zazdrość, gwałt, przymuszanie do nieakceptowanych form współżycia, groźby pozbawienia życia). Wyuczona bezradność wiąże się z poczuciem osamotnienia osoby pokrzywdzonej przekonanej, że nikt jej nie pomoże lub nie może pomóc, nikt – czyli osoby bliskie lub obce, instytucje państwa i wymiar sprawiedliwości. Nakładanie się na siebie niekorzystnych doświadczeń odgrywa istotną rolę w powstaniu i ujawnianiu się syndromu wyuczonej bezradności. Jego skutki łagodzi stopniowe odzyskiwanie przez osobę doznającą przemocy kontroli nad swoją osobą i swoim życiem.

Negatywne skutki wyuczonej bezradności mogą obejmować trzy sfery:

- deficyty poznawcze polegające na ogólnym przekonaniu o braku możliwości zmiany: w konkretnej sytuacji nic nie można zrobić i nikt nie jest w stanie pomóc,
- deficyty motywacyjne ujawniające się w bierności i rezygnacji: osoba nie podejmuje żadnych działań, aby zmienić swoją sytuację,
- deficyty emocjonalne charakteryzujące się stanami apatii, lęku, depresji, uczucia zmęczenia, niekompetencji i wrogości.

Przemoc domowa ma często charakter długotrwały, dlatego osoba pokrzywdzona przemocą, przez lata poniżana i wykorzystywana, potrzebuje czasu, aby odbudować świadomość swojej wartości. Wielu pokrzywdzonym udaje się przeciwstawić sprawcy, niemniej większość potrzebuje profesjonalnego wsparcia.

1

SKALA ZJAWISKA PRZEMOCY W RODZINIE W KRAJU

Przestępstwa polegające na znęcaniu się nad osobą najbliższą (z art. 207 Kodeksu Karnego) należą w Polsce do najczęściej popełnianych. Z działań podjętych w procedurze „Niebieskie Karty” przez Policję (bez danych z działalności innych, upoważnionych do zwalczania przemocy domowej, podmiotów) wynika, że w roku 2013 – w porównaniu do roku 2012 – wzrosła zarówno liczba ofiar, jak i liczba osób podejrzewanych o stosowanie przemocy wobec najbliższych członków rodziny. Obrazuje to poniższa tabela.

Tabela nr 2. Przemoc w rodzinie w lata 2012-2013²

	Rok 2012	Rok 2013
Liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta”	51 292 (w tym 44 146 wszczynających procedurę i 7 146 dotyczących kolejnych przypadków w trakcie procedury)	61 047 (w tym 50 934 wszczynających procedurę i 10 113 dotyczących kolejnych przypadków w trakcie procedury)
Ogólna liczba ofiar przemocy	76 993	86 797
Liczba ofiar – kobiet	50 241	58 310
Liczba ofiar – mężczyzn	7 580	9 233
Liczba ofiar – małoletnich	19 172	19 254
Ogólna liczba osób podejrzewanych o przemoc	51 531	61 450
Liczba podejrzewanych sprawców – kobiet	3 522	4 440
Liczba podejrzewanych sprawców – mężczyzn	47 728	56 755
Liczba podejrzewanych sprawców – nieletnich	281	255
Ogólna liczba podejrzewanych sprawców będących pod wpływem alkoholu	31 387	37 650

² <http://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie/50863,Przemoc-w-rodzinie.html>

Podejrzewani sprawcy pod wpływem alkoholu – kobiety	1 005	1 289
Podejrzewani sprawcy pod wpływem alkoholu – mężczyźni	30 333	36 327
Podejrzewani sprawcy pod wpływem alkoholu – nieletni	49	34
Liczba dzieci umieszczonych w bezpiecznym miejscu (np. rodzina zastępcza, dalsza rodzina, placówka opiekuńcza)	527	426

W roku 2013 odnotowano wzrost wartości w prawie każdej omawianej kategorii. Wzrosła liczba ofiar wśród kobiet, mężczyzn, dzieci; wzrosła także liczba sprawców w grupie kobiet i mężczyzn. Nieznacznie zmalała liczba dzieci będących sprawcami przemocy.

Narodowy Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2011-2015 podaje, że co trzeci Polak (36%) przyznaje, że przynajmniej raz doświadczył jakiejś formy przemocy. Nieco mniej, bo 30% badanych, doświadczyło przemocy więcej niż raz, natomiast co dziewiąty (11%) wielokrotnie doświadczał przemocy (TNS OBOP 2007 rok na zlecenie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej).

W 2005 roku 13% respondentów potwierdziło, że zna osoby będące ofiarami przemocy w rodzinie.

W badaniach z 2008 roku odsetek ten wzrósł do ponad 16%. Zdecydowana większość (ponad 89%) przypadków zaobserwowanej przemocy w rodzinie miała związek z alkoholem (CBOS, 2008 rok, na zlecenie PARPA)³.

Szerszy obraz zjawiska przemocy domowej w kraju wyłania się z badań przeprowadzonych w październiku 2007 roku przez TNS OBOP na zlecenie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej pn. „Polacy wobec zjawiska przemocy w rodzinie oraz opinie ofiar, sprawców i świadków o występowaniu i okolicznościach występowania przemocy w rodzinie”. Wynika z nich m.in., że

- przemoc w rodzinie jest zjawiskiem dostrzeganym w polskim społeczeństwie i dotyczy około połowy rodzin,

³ Narodowy Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2011-2015 opracowany na podstawie art. 3 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2007 r. Nr 70, poz. 473 z późn. zm).

- znaczna część społeczeństwa uważa za normalne podczas kłótni w rodzinie obrażanie i wyzwiska (24%) oraz szarpanie i popychanie (18%),
- znaczny odsetek, bo prawie dwie trzecie Polaków (64%), zna w swoim otoczeniu (sąsiedztwie) rodziny dotknięte problemem przemocy,
- najczęściej dostrzeganymi formami przemocy są przemoc psychiczna (52%) i fizyczna (44%), w mniejszym stopniu ekonomiczna (26%) i seksualna (9%),
- kiedykolwiek jakiegokolwiek formy przemocy od członka rodziny doświadczył więcej niż co trzeci Polak (36%); większość z nich było ofiarami przemocy kilkakrotnie i wcześniej niż przed 12 miesiącami,
- przemoc wobec dzieci jest zjawiskiem występującym stosunkowo często (14% respondentów żyje w gospodarstwie, w którym ofiarą przemocy było dziecko),
- spożywanie alkoholu ma duży wpływ na występowanie przemocy w rodzinach; 46% ofiar – niezależnie od rodzaju przemocy – stwierdziło, że przynajmniej raz sprawca był w momencie zdarzenia pod wpływem alkoholu.

2

DIAGNOZA PRZEMOCY W RODZINIE W WOJEWÓDZTWIE LUBUSKIM W ROKU 2013

Z danych zawartych w raporcie dotyczącym skali zjawiska przemocy w rodzinie i przeciwdziałania mu na terenie województwa lubuskiego w 2013 r., opracowanym w Wydziale Polityki Społecznej Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gorzowie Wlkp. wynika, że w 2013 r. na terenie województwa procedurę „Niebieskie Karty” wszczęto **3 246** razy (liczba formularzy „Niebieskiej Karty-A” przekazanych przewodniczącemu zespołu interdyscyplinarnego). W ramach pracy zespołów interdyscyplinarnych wypełniono **1 951** formularzy „Niebieskiej Karty-C”, zawierającej diagnozę i plan pomocy ofiarom oraz **1 343** „Niebieskich Kart-D” – wskazujących plan działań wobec osoby podejrzewanej o stosowanie przemocy w rodzinie⁴.

W porównaniu do roku 2013 r. odnotowano istotny wzrost, zarówno liczby wszczętych procedur poprzez wypełnienie formularza „Niebieska Karta – A” jak i formularzy „Niebieska Karta – C” i „Niebieska Karta – D”.

Wśród przedstawicieli służb i instytucji uprawnionych do wszczęcia procedury „Niebieskie Karty”, podobnie jak w roku 2012, zdecydowanie dominowali policjanci, którzy założyli ok. 85% „Niebieskich Kart – A”, 12% (389 kart) założyli pracownicy pomocy społecznej, nieliczne (ok. 3%) przedstawiciele pozostałych uprawnionych służb i instytucji: pracownicy oświaty – **66**, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych – **34**, ochrony zdrowia – **8** razy. **Należy podkreślić, że nastąpił wzrost liczby wszczynanych procedur „Niebieskie Karty” wśród przedstawicieli wszystkich uprawnionych do tego służb i instytucji.** Ważna jest analiza procentowego udziału liczby procedur „Niebieskie Karty” wszczętych przez pracowników pomocy społecznej w ogólnej liczbie procedur wszczętych na terenie gmin. Wskazano, że:

- w zaledwie 8 gminach (niespełna 10%) udział założonych „Niebieskich Kart – A” przekracza 40% ogółu założonych „Niebieskich Kart – A”;
- w zdecydowanej większości gmin (58; tj. 70%) udział założonych przez nich „Niebieskich Kart – A” nie przekracza 40% ogółu założonych „Niebie-

⁴ Raport dot. skali zjawiska przemocy w rodzinie i przeciwdziałania mu na terenie województwa lubuskiego w 2013 r., Wydział Polityki Społecznej Lubuskiego Urzędu Wojewódzkiego, Gorzów Wlkp., 2014.

skich Kart – A”, z czego w 41 gminach wskaźnik „Niebieskich Kart – A” zakładanych przez pracowników socjalnych nie przekracza 20;

– w 17 gminach (20%) pracownicy socjalni ani razu nie wszczęli procedury „Niebieskie Karty”.

Godny podkreślenia jest fakt, że w **51 gminach (61%)** realizacja **od 80 do 100%** wszczętych procedur „Niebieskie Karty” odbywała się w oparciu o indywidualny plan pomocy osobie (i jej rodzinie), co do której istnieje podejrzenie, że jest ofiarą przemocy w rodzinie. Niepokoi, że w **17 gminach (20% wszystkich lubuskich gmin)** wskaźnik realizowanych w ten sposób procedur **był mniejszy niż 50**, z czego w **8 gminach** (ok. 10%) w ogóle nie opracowywano planów pomocy.

W 2013 roku zespoły interdyscyplinarne zakończyły ogółem **1.871** procedur „Niebieskie Karty”, z czego zdecydowaną większość (78%) na podstawie §18 pkt 1 ust. 18 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieskie Karty”; pozostałe procedury zostały zamknięte na podstawie §18 pkt 1 ust. 29 wspomnianego rozporządzenia⁵.

Z analizy realizacji procedury „Niebieskie Karty” dokonanej przez Wydział Prewencji Komendy Wojewódzkiej Policji w Gorzowie Wlkp. na podstawie danych z poszczególnych jednostek KPP/KMP wynika, że w roku 2013⁶ w województwie lubuskim:

– policjanci sporządzili 2 879 formularzy „Niebieska Karta – A”. W porównaniu z 2012 rokiem liczba wypełnionych formularzy wzrosła o 26%. W skali województwa odsetek liczby „Niebieskich Kart” w stosunku do liczby mieszkańców wyniósł 0,28% i zwiększył się w porównaniu z 2012 rokiem o 0,06 punktu procentowego;

– spośród wszystkich wypełnionych przez Policję formularzy „Niebieska Karta – A” w 2013 r. większość (2.260, 73%) wszczyniała procedurę, tzn. była sporządzona po raz pierwszy w danej rodzinie, natomiast 27% (619) formularzy dotyczyło kolejnych przypadków przemocy w trakcie już trwającej procedury;

– większość 59% (1.696) formularzy „Niebieska Karta – A” policjanci wypełnili w miastach, natomiast 41% (1183) na wsi. Biorąc pod uwagę liczeb-

⁵ Tamże, tzn. raport dot. skali zjawiska...

⁶ Analiza realizacji procedury pn. „Niebieskie Karty” przez Komendy Miejskie i Powiatowe Policji woj. lubuskiego w 2013 roku Wydział Prewencji, Komenda Wojewódzka Policji, Gorzów Wlkp. 2014.

ność mieszkańców miast i wsi w województwie, odsetek liczby „Niebieskich Kart” w stosunku do liczby mieszkańców miast wynosił 0,26% i był mniejszy niż odsetek liczby „Niebieskich Kart” w stosunku do liczby mieszkańców wsi, który wyniósł 0,33%, czyli w większej grupie mieszkańców wsi niż miast zostały wypełnione formularze „Niebieska Karta – A”;

- w 2013 roku odnotowano 3.917 osób, co do których istniały obawy, że były dotknięte przemocą w rodzinie, co stanowiło wzrost o 16% w porównaniu do analogicznego okresu roku ubiegłego. Zdecydowaną większością wśród osób pokrzywdzonych przemocą były kobiety – 68% (2.683). Mężczyźni w grupie pokrzywdzonych stanowili 11% (417). Odsetek ten zwiększył się o 2 punkty procentowe w ciągu roku. W wyniku przemocy domowej pokrzywdzonych zostało 817 osób małoletnich do 18 roku życia, co stanowiło 21% w stosunku do ogółu pokrzywdzonych (spadek o 5 punktów procentowych w porównaniu z rokiem ubiegłym);

- wśród pełnoletnich osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie większość stanowiły osoby od 19 do 65 roku życia – 92% (2.866 osób). Osoby starsze, od 66 roku życia, stanowiły 7%, (234 osoby); to więcej o 2 punkty procentowe niż w 2012 roku;

- wśród kobiet, co do których istniały obawy, że były dotknięte przemocą w rodzinie, 93% (2 488) stanowiły osoby od 19 do 65 roku życia (wśród mężczyzn – 90%, tj. 378);

- osoby starsze, w wieku od 66 lat, pokrzywdzone przemocą w 2013 roku w województwie lubuskim, to w większości kobiety – 195 osób (83% ogółu pokrzywdzonych powyżej 66 roku życia), mężczyźni stanowili 17% pokrzywdzonych powyżej 66 lat (39 osób);

- w 2013 roku w woj. lubuskim po interwencjach Policji wobec przemocy w rodzinie 20 dzieci zostało umieszczonych u innej, niezamieszkującej wspólnie, osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej. To 16 dzieci więcej niż w 2012 roku;

- w 2013 roku odnotowano 2.882 osoby, wobec których istniało podejrzenie, że stosowały przemoc w rodzinie. W porównaniu do roku 2012 stanowiło to wzrost o 25%. Wśród nich największą grupę stanowili mężczyźni – 93% (2.677), kobiety stosowały przemoc w 6% przypadków (182), natomiast w 23 przypadkach (1%) sprawcami przemocy były osoby nieletnie;

- w porównaniu z 2012 rokiem zmniejszył się nieznacznie (o 1%) udział kobiet podejrzewanych o stosowanie przemocy, znacznie natomiast (o 21 osób) wzrosła liczba nieletnich sprawców przemocy;

- podczas interwencji Policji zatrzymanych zostało 506 osób, wobec których zachodziło podejrzenie, że stosowały przemoc w rodzinie (18% wszystkich odnotowanych sprawców przemocy). W porównaniu z 2012 rokiem odnotowano znaczny spadek (o 29%) sprawców;
- w większości przypadków (1.825, 63%) osoby, wobec których istniało podejrzenie, że stosowały przemoc w rodzinie, były pod wpływem alkoholu. W porównaniu z analogicznym okresem roku ubiegłego udział sprawców działających pod wpływem alkoholu w ogólnej liczbie sprawców wzrósł o 2%. Spośród nietrzeźwych sprawców przemocy większość – 96% (1.752) stanowili mężczyźni, a 4% (70) kobiety;
- wśród odnotowanych przez funkcjonariuszy przypadków przemocy dominowały formy przemocy psychicznej – 2.860 (46%), w dalszej kolejności: fizycznej – 2.183 (35%) i innego rodzaju zachowania (w tym: niszczenie/uszkodzenie mienia, zabór/przywłaszczenie mienia, groźba karalna/znieważenie, zmuszanie do picia alkoholu, zażywania środków odurzających lub inne działania) – 1.154 (18%). Najmniej ujawniono przypadków przemocy seksualnej – 42 (1%) i ekonomicznej – 12;
- w 2013 roku wszczęto w naszym województwie 1.424 postępowań przygotowawczych z art. 207 k.k., zakończono – 1.553, stwierdzono 740 przestępstw z art. 207 k.k. W porównaniu z 2012 rokiem liczba postępowań wszczętych i zakończonych wzrosła. Zwiększyła się również liczba przestępstw stwierdzonych – o 11%.

Przytaczając dane dotyczące przemocy w rodzinie, należy pamiętać, że rzeczywista liczba osób pokrzywdzonych pozostaje liczbą nieznaną. Nadal o przemocy wiemy niewiele, ponieważ zjawisko wiąże się z lękiem ofiar i świadków przed ujawnianiem takich przypadków. W związku z powyższym przedstawione informacje mogą nie w pełni odzwierciedlać rzeczywistą skalę przemocy rodzinnej, zarówno w skali kraju, jak i województwa.

3**CEL GŁÓWNY PROGRAMU, CELE OPERACYJNE I DZIAŁANIA****3.1. Podstawa prawna Programu**

Program realizowany będzie w oparciu o następujące przepisy:

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.).
2. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. Nr 180, poz. 1493 ze zm.).
3. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362 ze zm.).
4. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (tj. Dz. U. z 2002 r. Nr 147, poz. 1231 ze zm.).
5. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 ze zm.).
6. Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2012 r. poz. 788).
7. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. Nr 209, poz. 1245).
8. Narodowy Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2011-2015 opracowany na podstawie art. 3 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2007 r. Nr 70, poz. 473 z późn. zm.).
9. Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2006-2016.
10. Strategia polityki społecznej województwa lubuskiego na lata 2014-2020.

3.2. Cele programu**Cel główny:**

Celem głównym programu jest zwiększenie skuteczności działań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Cel ten oparty jest na realizacji zadań samorządu w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, szcze-

gólnie poprzez promowanie działań profilaktycznych, wspieranie osób doświadczających przemocy oraz pracy ze sprawcami przemocy nad zmianą ich zachowań i postaw.

Cele szczegółowe:

1. Diagnozowanie i monitorowanie problemu przemocy.
2. Podniesienie świadomości i wrażliwości społecznej na problemy związane z przemocą w rodzinie.
3. Zwiększenie dostępności i efektywności działań profilaktycznych z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, adresowanych do różnych grup odbiorców.
4. Zwiększenie kompetencji zawodowych pracowników służb i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.
5. Zapewnienie kompleksowej pomocy członkom rodzin, w których występuje problem przemocy.

3.3. Działania służące realizacji programu

1. Diagnozowanie i monitorowanie problemu przemocy w rodzinie

- 1.1. Zbieranie i uaktualnianie informacji na temat rozmiarów problemu przemocy w rodzinie (statystyki policyjne, sądowe, ośrodka pomocy społecznej, punktu konsultacyjnego, GKRPA, szkół, ośrodka terapii uzależnień, poradni psychologiczno-pedagogicznej i in.).
- 1.2. Przygotowywanie raportów o przemocy w rodzinie, zasobach środowiska lokalnego oraz potrzebach szkoleniowych.
- 1.3. Monitorowanie zjawiska przemocy w rodzinie oraz udzielania pomocy.

2. Podniesienie świadomości i wrażliwości społecznej na problemy związane z przemocą w rodzinie

- 2.1. Prowadzenie kampanii informacyjno-edukacyjnych (lokalna prasa, Internet, kościoły, ulotki, broszury) na temat zjawiska przemocy, jego społecznych uwarunkowań i możliwości przeciwdziałania.
- 2.2. Rozpowszechnianie materiałów informacyjnych (ulotek, broszur, plakatów) na temat przemocy w rodzinie i możliwościach uzyskania pomocy.
- 2.3. Podjęcie współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz wszystkimi

instytucjami mogącymi pomóc w dotarciu z informacjami do jak najszerszej grupy mieszkańców.

3. Zwiększenie dostępności i efektywności działań profilaktycznych z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie adresowanych do różnych grup odbiorców

- 3.1. Realizacja programów adresowanych do dzieci, młodzieży, rodziców i nauczycieli (dotyczących m.in. konstruktywnej komunikacji interpersonalnej, porozumiewania się bez przemocy, modyfikowania agresywnych zachowań, mediacji i umiejętności rozwiązywania konfliktów bez użycia przemocy, promowania postaw współpracy i szacunku wobec innych).
- 3.2. Realizacja programów profilaktycznych ukierunkowanych na rozwój umiejętności wychowawczych rodziców, ze szczególnym uwzględnieniem wychowywania bez przemocy (warsztaty umiejętności wychowawczych, szkoły dla rodziców).

4. Zwiększenie kompetencji zawodowych pracowników służb i instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie

- 4.1. Szkolenia grup zawodowych z obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla potrzeb współpracy w grupach roboczych.
- 4.2. Szkolenia dotyczące problemu przemocy w rodzinie dla członków grup roboczych.
- 4.3. Szkolenia na temat problemu przemocy w rodzinie oraz procedury Niebieskiej Karty dla kadry pedagogicznej szkół oraz lekarzy.

5. Zapewnienie kompleksowej pomocy członkom rodzin, w których występuje problem przemocy

- 5.1. Prowadzenie Punktu Konsultacyjnego.
- 5.2. Realizacja procedury „Niebieskie Karty”.
- 5.3. Realizacja programów pomocy terapeutycznej dla osób doświadczających przemocy w rodzinie.
- 5.4. Kierowanie sprawców przemocy rodzinnej do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych.
- 5.5. Zapewnienie mieszkania chronionego dla osób doświadczających przemocy w rodzinie.

6. Częściowa ewaluacja Gminnego Programu

- 6.1. Zebranie danych od instytucji realizujących Program.

3.4. Strategie udzielania wsparcia osobom doznającym przemocy w rodzinie

1. **Interwencja kryzysowa** – służąca natychmiastowej ochronie życia i zdrowia osób dotkniętych przemocą w rodzinie, dopuszczająca stosowanie wszelkich zgodnych z prawem działań o charakterze ratunkowym o niezwłocznym charakterze.

2. **Praca socjalna i wsparcie psychologiczne** – towarzyszenie w interdyscyplinarnym rozwiązywaniu problemu przemocy w rodzinie, poprzedzone wnikliwą diagnozą sytuacji przemocowej z czynnym udziałem pokrzywdzonej osoby na każdym etapie, zaplanowane na osiągnięcie trwałego efektu - rozwiązaniu problemu i niwelacji przyczyn.

3.5. Realizatorzy programu

Na terenie gmin i powiatów funkcjonuje wiele instytucji zobowiązanych do podejmowania działań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Są to:

- Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie,
- Biuro ds. Profilaktyki i Przeciwdziałania Uzależnieniom,
- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Punkt Konsultacyjny,
- Ośrodek Pomocy Społecznej,
- Policja,
- Prokuratura Rejonowa,
- Sąd Rejonowy,
- Placówki ochrony zdrowia,
- Miejski Ośrodek Terapii Uzależnień,
- Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna,
- Placówki oświaty (szkoły, przedszkola),
- Świetlice dla dzieci i młodzieży,
- Straż Miejska,
- Organizacje pozarządowe statutowo zobowiązane do przeciwdziałania przemocy.

Należy także pamiętać, że kluczowym czynnikiem gwarantującym trwałe wyjście z kryzysu osobom pokrzywdzonym przemocą domową jest obecność osoby wsparcia wśród osób bliskich – rodziny i znajomych. Dlatego

ważnym jest tworzenie klimatu społecznego zaangażowania w pomoc pokrzywdzonym oraz przeciwdziałanie postawom przyzwolenia i tolerancji dla przemocy i obojętności na krzywdę i agresję.

3.6. Kompetencje personelu udzielającego wsparcia osobom doznającym przemocy w rodzinie

1. Personel udzielający wsparcia osobom doznającym przemocy w rodzinie tworzą specjaliści różnych profesji, w tym: pracownicy socjalni, pedagodzy, psycholodzy, kuratorzy sądowi, policjanci. Celem zapewnienia efektywnego wspierania osób doznających przemoc specjaliści wykonujący te zadania winni posiadać wszechstronną rzetelną wiedzę i umiejętności z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie potwierdzone np. posiadaniem certyfikatu specjalisty w zakresie przeciwdziałania przemocy rodzinie (Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów w Rodzinie) lub certyfikatem specjalisty w zakresie pomocy ofiarom przemocy w rodzinie (Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” IPZ PTP), stosownymi szkoleniami i kursami, stałym poszerzaniem kompetencji.

2. Na różnych etapach świadczenia pomocy konieczne są inne umiejętności i kompetencje w pracy z osobami pokrzywdzonymi. Konieczna jest wiedza o mechanizmach i uwarunkowaniach przemocy, strategiach wyjścia z sytuacji kryzysowych, sposobach zapobieżenia powtórnej wiktyimizacji). Każda z pomagających osób powinna charakteryzować się nieposzlakowaną opinią (zaświadczenie o niekaralności, brak potwierdzonych podejrzeń o możliwości stosowania przemocy w życiu prywatnym i zawodowym) oraz umiejętnościami interpersonalnymi umożliwiającymi nawiązanie efektywnego kontaktu z adresatem pomocy.

3. Personel udzielający codziennego wsparcia osobom doznającym przemocy w rodzinie winien poddawać swoją pracę superwizji prowadzonej przez certyfikowanego superwizora w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie (Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia” IPZ PTP) w wymiarze niemniejszym niż jedna sesja superwizyjna w miesiącu.

REKOMENDACJE

Przemoc w rodzinie jest zjawiskiem statystycznie nasilającym się, co zmusza do podejmowania działań mających na celu wywołanie zmian w świadomości społecznej oraz ochronę i pomoc osobom doświadczającym różnego rodzaju przemocy. Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie jest tym bardziej skomplikowane i złożone, że najczęściej przebiega w czterech ścianach domów, bez świadków, zaś osoby pokrzywdzone doświadczane wieloletnim nękaniami, nie mają determinacji i siły, by skutecznie uwolnić się od oprawcy. Przemoc rodzinna niszczy rodziny, wywołuje nieodwracalne zmiany w psychice jej członków na długie lata, często na całe życie.

Dla poprawy sytuacji osób doświadczających przemocy w rodzinie konieczne jest podjęcie działań usprawniających i przyspieszających pomoc. W toku dyskusji podjętej podczas warsztatów poświęconych przeciwdziałaniu przemocy i pomocy jej ofiarom wypracowano rekomendacje adresowane do instytucji i osób mających wpływ na jakość wspomnianej pomocy. Oto najważniejsze z nich:

A. Rekomendacje dla samorządu województwa:

1. Postuluje się wprowadzenie mechanizmów sprzyjających upowszechnieniu zakontraktowania obdukcji lekarskich w celu zwiększenia ich dostępności. W województwie lubuskim jest to usługa trudno dostępna i wiążąca się z dodatkowymi opłatami ponoszonymi przez osoby pokrzywdzone. Osoby doświadczające przemocy przedstawiają na etapie sądowym zaświadczenia od lekarza pierwszego kontaktu, które potwierdzają ich obrażenia, ale nie potwierdzają przyczyn wystąpienia tych obrażeń.
2. Za niezbędne uznajemy wprowadzenie przez władze wojewódzkie mechanizmów wsparcia zatrudnienia w regionie większej liczby lekarzy specjalistów, zwłaszcza tych, którzy mogą potwierdzić i zdiagnozować przemoc seksualną doznaną przez najmniejsze dzieci oraz wsparcia ambicji dokształcania się i zdobywania uprawnień przez przedstawicieli lubuskiej służby zdrowia do świadczenia pomocy osobom pokrzywdzonym przestępstwem przemocy.
3. Wskazane jest kształcenie funkcjonariuszy policji oraz osób pierwszego kontaktu w zakresie przeprowadzania wywiadu i rozmowy w celu polepszenia jego efektywności i niepogłębiania traumy.

4. Zasadne jest, by w skład Zespołów Interdyscyplinarnych powołano specjalistów psychologów oraz kuratorów sądowych. Zasadne jest również, by Zespoły Interdyscyplinarne dysponowały środkami finansowymi na psychoterapię dla osób jej potrzebujących (mobilna pomoc psychoterapeutyczna) oraz na zapewnienie mobilnej pomocy psychoterapeutycznej osobom, które z różnych względów nie są w stanie przyjechać na terapię.
5. Niezbędne jest kształcenie pracowników służby zdrowia (lekarzy, pielęgniarek) na temat przemocy w rodzinie, jej rozpoznawania i procedur zakładania Niebieskiej Karty.
6. Za celowe uznajemy przeszkolenie i zakontraktowanie położnych albo pielęgniarek środowiskowych na działania związane z diagnozą dzieci między 1 a 6 miesiącem życia (wskazuje się na wzrost przemocy wobec najmłodszych). Ponadto położne i pielęgniarki powinny być przeszkolone w zakresie diagnozy i pomocy dotyczącej depresji poporodowej.
7. W ramach wzmacniania kadr – niezbędne jest kształcenie dla członków zespołów interdyscyplinarnych grup roboczych (superwizje, wyjazdy na konferencje i szkolenia).
8. Potrzebna jest stałość etatów dzielnicowych – duża rotacja bardzo utrudnia rozwiązywanie spraw.
9. Ze względu na wzrost liczby osób starszych, samotnych i zagrożonych zaniedbaniem konieczne jest tworzenie kolejnych Zakładów Opiekuńczo-Lecznicznych.

B. Pod adresem władz lokalnych:

1. Konieczne jest wypracowywanie sieci wsparcia ofiar przemocy. Osoby doświadczające bólu i cierpienia ze strony swoich najbliższych muszą mieć pewność, że podejmowane przez nich działania zmierzające do zahamowania przemocy okażą się skuteczne i nie narażą ich na kolejne akty zagrożenia życia czy zdrowia. To wymaga stworzenia sieci, która zagwarantuje ofierze poczucie bezpieczeństwa, wsparcie psychologiczne, niczym nie ograniczony dostęp do psychoterapii, pomoc prawną i finansową.
2. W ramach sieci muszą także działać instytucje i osoby przygotowane do pracy ze sprawcami przemocy. Potrzebne są instytucje (hostele) pozwalające na pracę ze sprawcami, w pierwszym rzędzie na odizolowanie sprawców przemocy od ich ofiar.
3. Istnieje potrzeba zabezpieczenia środków finansowych na pozyskanie certyfikowanych superwizorów, którzy będą wspierać pracowników

pomocy społecznej w ich działaniach w pracy z rodziną w wymiarze nie mniejszym niż jedna sesja w miesiącu.

4. Za niezbędne uznajemy organizowanie szkoleń dla pracowników instytucji zobowiązanych do podejmowania działań interwencyjnych i pomocy ofiarom przemocy – policji, służby zdrowia, dyrekcji, nauczycieli i pracowników placówek oświatowych (szkół, przedszkoli).

5. Na poziomie gminy potrzebny jest koordynator ds. procedury Niebieskie Karty. Ponadto, proponuje się wydzielenie jednego dnia w pracy dzielnicowych tygodniu na obsługę Niebieskich Kart.

6. Wskazane jest zacieśnienie współpracy między wychowawcami klas w szkołach a pracownikami socjalnymi. Wskazane byłoby przeprowadzenia szkoleń na temat zasad tej współpracy.

Ponadto zwrócono uwagę na:

1. Problemy w przeciwdziałaniu przemocy, przede wszystkim wobec dzieci, w dalszej kolejności wobec dorosłych:

1. Brak specjalistów.
2. Zbyt mała liczba odpowiednio wyszkolonych terapeutów.
3. Niechęć rodziców do poddawania się procesowi leczenia.
4. Konieczność większej mobilności rodzin wobec osób starszych i niepełnosprawnych.
5. Potrzebę tworzenia grup wsparcia dla opiekunów osób starszych i chorych (ze szczególnym uwzględnieniem opiekunów osób chorych na chorobę Alzheimera).
6. Potrzebę wspierania inicjatyw mających na celu opiekę nad osobami starszymi, zagrożonymi zaniedbaniem.

PROPONOWANA LITERATURA _____ (wybrana)

1. Badura-Madej W., Dobrzyńska-Mesterhazy A., (2000), *Przemoc w rodzinie*. Kraków, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
2. Bojarski Ł., (2003), *Dostępność nieodpłatnej pomocy prawnej. Raport z monitoringu*, Warszawa, Helsińska Fundacja Praw Człowieka.
3. Brągiel J. (1997), *Syndrom dziecka maltretowanego*, w: H. Górecka (red.), *Bezpieczeństwo rodziny w okresie transformacji ustrojowej*, Olsztyn, Decora.
4. Browne K, Herbert M.(1999), *Zapobieganie przemocy w rodzinie*. Warszawa, PARPA.
5. Dominiczak A. (2000), *Przemoc w rodzinie wobec kobiet i dzieci*, Warszawa, Fundacja Centrum Praw Kobiet.
6. Dutton D. G. (2001), *Przemoc w rodzinie*, Warszawa, Grupa Wydawnicza Bertelsmann Media.
7. Forward S., Buck C. (1999), *Toksyczni rodzice*, Warszawa, Jacek Santorski & Co. Agencja Wydawnicza.
8. Forward S., Frazier D. (2004), *Szantaż emocjonalny*, Gdańsk, GWP.
9. Giligan J. (2001), *Wstyd i przemoc*, Poznań, Media Rodzina.
10. Golec D. (1992), *Przemoc wobec dziecka*, Warszawa, Fundacja Synapsis.
11. Gruszczyńska B. (2007), *Przemoc wobec kobiet w Polsce. Aspekty prawno-kryminologiczne*, Warszawa, Oficyna Wolters Kluwer business.
12. Herzberger S.D.(2002), *Przemoc domowa. Perspektywa psychologii społecznej*, Warszawa.
13. Kątna M., red. (1999), *Dziecko krzywdzone – ofiara przemocy*, Warszawa, Komitet Ochrony Praw Dziecka.
14. Ketterman G. (2004), *Jak uchronić dziecko przed przemocą. Poradnik dla rodziców*, Kraków, Wydawnictwo WAM.
15. Kucharska-Dziedzic A., Marzec M., Motyka I., Urbańska D. (2012), *Pomóc? Trzeba wiedzieć – jak?*, Zielona Góra.
16. Lew-Starowicz Z. (1992), *Przemoc seksualna*, Warszawa, Wydawnictwo Jacek Santorski & Co., Agencja Wydawnicza.
17. Lipowska-Teutsch A. (1993). *Rodzina a przemoc*. Kraków, Ośrodek Pomocy i Interwencji Psychologicznej.
18. Madanes C. (2003), *Przemoc w rodzinie. Psychoterapia sprawców i ofiar*, Gdańsk, GWP.
19. Mazur J. (2002), *Przemoc w rodzinie: teoria i rzeczywistość*, Warszawa, Wydawnictwo Akademickie „Żak”.

20. Peisert A., Schimanek T., Waszam M., Winiarska A. (2013) (red), *Poradnictwo prawne i obywatelskie w Polsce. Stan obecny i wizje przyszłości*, Warszawa, Instytut Spraw Publicznych.
21. Piekarska A. (1991). *Przemoc w rodzinie. Agresja rodziców wobec dzieci. Przejawy i psychologiczne uwarunkowania*. Warszawa, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
22. Pospiszyl I. (2000), *Przemoc w rodzinie*, Warszawa, WSiP.
23. Salber P., Taliaferro E. (1998), *O przemocy domowej – poradnik dla lekarza pierwszego kontaktu*, Warszawa: PARPA.
24. Sasal H. D. (2005), *Niebieskie Karty. Przewodnik do procedury interwencji wobec przemocy w rodzinie*, Warszawa: PARPA.
25. Sęk A., Ciborowski R. (2004), *Rola i zadania policjanta służby prewencji w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*, Szczytno: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji.
26. Tobiasz-Adamczyk B., red (2009) *Przemoc wobec osób starszych*, Kraków, Wydawnictwo UJ.

ANEKS

ZAŁĄCZNIK NR 1

PRACA Z OSOBAMI DOZNAJĄCYMI PRZEMOCY W RODZINIE

Diagnoza uwzględniająca dynamikę doznawanej przemocy, poziom jej nasilenia, uwarunkowania, formę i skutki, służyć winna zrozumieniu sytuacji osoby pokrzywdzonej i dopasowaniu planu wyjścia z kryzysu do indywidualnych potrzeb i oczekiwań osoby pokrzywdzonej, natychmiastowemu powstrzymaniu przemocy i złagodzeniu jej skutków, określeniu zakresu odpowiedzialności prawnej za jej stosowanie. Diagnozowanie przemocy odbywa się na bazie zebranych informacji o specyfice i kontekście sytuacji przemocowej, jej uwarunkowaniach systemowych, społecznych i kulturowych, a także występowaniu w rodzinie problemów towarzyszących (czynników ryzyka) stosowaniu przemocy, w tym: zażywaniu środków psychoaktywnych, chorobie psychicznej jednego z członków, niepełnosprawności lub innych chorobach, zależności.

Rozpoznanie wieloaspektowe przemocy w rodzinie obejmuje diagnozę:

- sytuacji: kto jest sprawcą, kto – osobą poszkodowaną, jakie są formy, czas trwania i częstotliwość ataków, natężenie, skutki psycho-fizyczne,
- potrzeb: psychologicznych, socjalno-bytowych itp.,
- zasobów umożliwiających zmianę: psychologicznych, materialnych, wsparcia środowiskowego.

Przy zbieraniu danych przydatna jest analiza SWOT: *Strengths* (mocne strony), *Weaknesses* (słabe strony), *Opportunities* (szanse w otoczeniu), *Threats* (zagrożenia w otoczeniu). Metoda określa czynniki wpływające na obecną i przyszłą sytuację. Schemat analizy SWOT winien przedstawiać się następująco:

- zewnętrzne pozytywy – **szanse** – możliwe do wykorzystania przy realizacji planu wyjścia z kryzysu (np. wsparcie rodziny i otoczenia, niezależność finansowa i mieszkaniowa),
- zewnętrzne negatywy – **bariery** – utrudniające wyjście z sytuacji przemocy w aspekcie osobistym i środowiskowym (zależność ekonomiczna, brak własnego mieszkaniowa, osamotnienie),
- wewnętrzne pozytywy – **mocne strony** – czynniki psychologiczne możliwe do wykorzystania przy realizacji planu wyjścia z kryzysu (zdrowie, determinacja, świadomość prawno-społeczna),

- wewnętrzne negatywy – **słabe strony** – czynniki psychologiczne utrudniające podejmowanie skutecznych działań pomocowych (niska samoocena, brak poczucia sprawczości).

Gromadzeniu faktów o przemoc nie może nie uwzględniać woli i podmiotowości osób pokrzywdzonych, kluczowej dla przeprowadzenia zmiany i skuteczności pomocy. Konieczna jest także indywidualizacja form oddziaływań pomocowych. Proces wychodzenia z kryzysu winien być realizowany w pełnej współpracy z klientem określającym swoje potrzeby i podejmującym wybór, które formy działań zaakceptuje.

Podstawowe źródła informacji w tworzeniu diagnozy:

- informacje bezpośrednie uzyskane w kontakcie z klientem, także o jego potrzebach i zasobach,
- informacje pośrednie uzyskane od osób trzecich i instytucji (interwencje Policji, jej efekty, relacje świadków, członków rodziny i otoczenia).

Ocena sytuacji osoby doznającej przemocy to przede wszystkim ocena poziomu bezpieczeństwa, której, w celu obniżenia poziomu subiektywności, należy dokonać we współpracy z osobą pokrzywdzoną. Kluczowe w procesie jest umiejętne przeprowadzenie wywiadu (rozmowy), tak, by na podstawie analizy zasobów własnych sprzyjających bezpieczeństwu osoby zagrożonej sformułować szczegółowy planu postępowania na wypadek kryzysu. Strategie bezpieczeństwa polegające na oddzieleniu ofiar od sprawcy poprzez zapewnienie czasowego schronienia muszą zależeć od decyzji osoby pokrzywdzonej. Kluczowe w procesie jest zaangażowanie organów ścigania i wystąpienie o środek zabezpieczający w postaci zakazu zbliżania się podejrzanego o dokonanie przestępstwa do osoby pokrzywdzonej.

Cele i zasady oddziaływań wobec osób pokrzywdzonych przemocą w rodzinie

Cel główny: zapewnienie bezpieczeństwa oraz zwiększenie poczucia sprawczości osoby pokrzywdzonej.

Cele szczegółowe oddziaływań:

- 1) zatrzymanie przemocy,
- 2) łagodzenie jej skutków,
- 3) przywrócenie podmiotowości i samodzielności (niezależności),
- 4) pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb,
- 5) długotrwała pomoc prawna i psychologiczna w procesie wychodzenia z kryzysu,

- 6) edukacja na temat mechanizmów i skutków przemocy,
- 7) profilaktyka przeciwprzemocowa, zapobieżenie wtórnej wiktyimizacji.

W bezpośrednim kontakcie z osobami doznającymi lub stosującymi przemoc w rodzinie ważne jest pełne interdyscyplinarne rozumienie problemu przemocy. Każda osoba udzielająca zawodowo pomocy pokrzywdzonym lub sprawcom winna robić to zgodnie ze swoim przygotowaniem zawodowym i możliwościami reprezentowanej instytucji w granicach kompetencji.

Pierwszy kontakt z osobą doznającą przemocy w rodzinie

1. Nawiązanie kontaktu z osobą doznającą przemocy w rodzinie ma decydujące znaczenie dla efektywności podejmowanych oddziaływań w kontekście zaangażowaniu osoby pokrzywdzonej w proces pomocowy. Rozmowa wspierająca przywraca podmiotowość potrzebującemu pomocy i zapobiega wtórnej wiktyimizacji.

2. Pierwszy kontakt z osobą doznającą przemocy w rodzinie realizowany jest przez pomagających lub interweniujących i służy zebraniu koniecznych informacji w ramach czynności dochodzeniowo-śledczych lub ocenie sytuacji i potrzeb przez pracownika socjalnego w celu stworzenia planu wyjścia z kryzysu.

Zasady prowadzenia rozmowy z osobą doznającą przemocy:

1. Przedstaw się i wyjaśnij cel rozmowy

Co zniweluje bezosobowość sytuacyjną i stworzy poczucie bezpieczeństwa, klient zrozumie swoją sytuację i będzie w stanie określić poziom aktywności własnej. Rozmowa ma wzbudzić zaufanie co do podmiotowości klienta i wykorzystania informacji. Przedstawienie celu rozmowy musi wskazać na wymierne korzyści dla rozmówcy (walor motywujący). Określenie celu rozmowy ukierunkowuje ją i nadaje jej porządek.

2. Zadbaj o warunki rozmowy

Należy zagwarantować czas i warunki dla poufności kontaktu werbalnego oraz komfort prowadzenia rozmowy. Warto zapytać klienta o jego potrzeby dotyczące prowadzenia rozmowy. Rozmowy nie można prowadzić w obecności sprawcy przemocy.

3. Słuchaj uważnie

Koncentracja na rozmówcy i empatia są wyrazem szacunku i podstawą zrozumienia. Waga udzielonych odpowiedzi jest wyższa niż zadawanie pytań. Warto stosować parafrazę (walor dyscyplinujący dla osoby pierwszego kontaktu). W pierwszym kontakcie aktywne wysłuchanie jest pierwszą pomocą i poprzedza szukanie rozwiązań.

4. Zadawaj adekwatne pytania

Formularze diagnostyczne zawierają pytania o tzw. „typową przemoc”. Ważne jest uchwycenie specyfiki konkretnej sytuacji klienta. Należy zadawać pytania, zarówno otwarte i zamknięte (tylko w celu doprecyzowania). Pytania zamknięte są korzystniejsze w sytuacji emocjonalnego wzburzenia klienta. Należy dopasować formę rozmowy do indywidualnej sytuacji i indywidualnych potrzeb klienta.

5. Zachowaj naturalność

Sposób prowadzenia rozmowy uzmysławia pokrzywdzonemu, że o przemoc można mówić wprost (walor przełamania strachu i tabu). Umiejętność swobodnego rozmawiania o przemocy dowodzi kompetencji, która buduje zaufanie do osób i instytucji. Połączenie rozmowy z dostarczaniem informacji o specyfice zjawiska przemocy buduje porozumienie.

6. Nie oceniaj, nie interpretuj, nie obwiniaj

Rozmawiający musi mieć świadomość kulturowo-społecznego kontekstu zjawiska przemocy i możliwości uruchomienia postaw, uprzedzeń i stereotypów wobec osób doznających przemocy wyrażających się w ocenach i sugestiach dotyczących ich postępowania. Stereotypy mają charakter nieświadomy są krzywdzące. Dlatego należy uważać na słowa i gesty. Szczególnie niebezpieczne są pytania typu: „a dlaczego... (np. pani nie zgłaszała), niedowierzanie, nieidentyfikacja z interesem osoby poszkodowanej, stawianie się w pozycji sądzącego.

7. Pomóż klientowi w określeniu najlepszych dla niego rozwiązań

Określenie zasobów własnych osoby pokrzywdzonej jest pomocne w przywróceniu jej podmiotowości i sprawczości, w budowaniu poczucia wartości własnej. Kluczowe dla szukania rozwiązań jest osiągnięcie dobrostanu emocjonalnego, zniwelowanie stresu posttraumatycznego, opanowanie strachu,

likwidacja wstydu i poczucia winy. Interwencja oznacza podejmowanie działań (prawnych), na które część osób doznających przemocy nie jest gotowa. Blisko 60% kobiet doznających przemocy oczekuje zmiany zachowania partnera, zainteresowane są ratowaniem związku. Niechęć do podejmowania czynności prawnych często odczytywana jest przez instytucje pomocowe jako niechęć do współpracy i zmiany sytuacji. Stąd konieczność koncentracji na istniejących potrzebach i zasobach osoby i modelowanie rozwiązań adekwatnych do oczekiwań (tylko w przypadku osób dorosłych, w przypadku dzieci kluczowe jest zapewnienie bezpieczeństwa dziecka nawet wbrew oczekiwaniom opiekunów).

ZAŁĄCZNIK NR 2

ROLA SZKOŁY W PRZECIWDZIAŁANIU PRZEMOCY I POMOCY UCZNIOM DOŚWIADCZAJĄCYM PRZEMOCY W RODZINIE

W ustawie o systemie oświaty (roz.1 art. 1), czytamy, iż szkoła ze względu na swoje ustawowe zadania w zakresie kształcenia, wychowania oraz opieki, wspomagania wychowawczej roli rodziny, zapewnienia opieki uczniom pozostającym w trudnej sytuacji materialnej i życiowej, umożliwienia uczniom korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej i specjalnych form pracy dydaktycznej, zobowiązana jest zarówno do zapobiegania krzywdzeniu dzieci, jak też do podejmowania działań, gdy dziecko jest zagrożone, a w szczególności, kiedy zagrożenie te pochodzi od samych rodziców. Konieczność podejmowania działań przez szkoły i zadania specjalistów w zakresie profilaktyki i interwencji określają także: Ustawa Karta Nauczyciela, Rozporządzenie Rady Ministrów z 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz Ministra Edukacji Narodowej z 17 listopada 2010 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy w publicznych placówkach oświatowych. Odpowiedzialność pracowników wynika ponadto z przepisów prawa: Kodeksu Postępowania Karnego – art. 304, Kodeksu Karnego – art. 162, Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, art. 12, Kodeksu postępowania cywilnego – art. 572, Konwencji o Prawach Dziecka.

Szczególna odpowiedzialność dotyczy dyrektora szkoły, który jako funkcjonariusz publiczny, w przypadku niedopełnienia obowiązków, także w przypadku nieudzielenia pomocy dziecku krzywdzonemu, ponosi odpowiedzialność karną (art. 231 kk). Dyrektor sygnuje pisma składane przez szkołę, a zatem występuje do sądu rodzinnego i prokuratury zawiadomieniem o możliwości popełnienia przestępstwa wobec dziecka. Dyrektor później ma prawo złożyć zażalenie na postanowieni prokuratora o odmowie wszczęcia śledztwa w sprawie podejrzenia przemocy wobec dziecka ze strony rodziców. Kreuje politykę wewnętrzną szkoły w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa w czasie zajęć uczniom i nauczycielom, gwarantuje pomoc nauczycielom w realizacji ich obowiązków i doskonaleniu zawodowym, organizuje szkolenia w przedmiotowym zakresie. Zapewnia pomoc psychologiczno-pedagogiczną.

Do kompetencji pedagoga szkolnego i każdego wychowawcy lub nauczyciela należy udzielenie pomocy dziecku zagrożonemu przemocą: w zastępstwie pielęgniarki szkolnej wzywa pogotowie ratunkowe lub wysyła prośbę (także faxem) wniosek do wydziału rodzinnego i nieletnich sądu rejonowego o wydanie zgody na poddanie dziecka badaniu lekarskiemu bez wiedzy i zgody rodziców i towarzyszy dziecku podczas wizyty u lekarza pediatry, wnosząc o wydanie zaświadczenia o stanie dziecka. Pedagog zbiera informacje o dziecku pomocne w zdiagnozowaniu sytuacji i zagrożeń dziecka, świadczące o przemocy lub wykluczające ją, wskazujące na to, kto jest sprawcą, czy oboje rodzice są krzywdzący, kto dziecko wspiera, kto jest uzależniony od alkoholu. Dane te może pozyskiwać od dziecka, jego rodziców, pracowników szkoły. Zbiera także materiały dowodowe i współdziała z wychowawcą oraz z dyrektorem w podejmowaniu interwencji. Pielęgniarka opisuje wszelkie ślady na ciele dziecka mogące dowodzić przemocy, które stać się mogą dowodami w sprawie.

Dyrektor, pedagog, wychowawca lub nauczyciel może być osobą uruchamiającą procedurę „Niebieskie Karty” poprzez wypełnienie formularza, który następnie przekazuje przewodniczącemu gminnego zespołu interdyscyplinarnego oraz następnie może uczestniczyć w pracach gminnego zespołu interdyscyplinarnego oraz zespołu roboczego.

Szkoła każdorazowo informuje rodziców o podjętych działaniach na rzecz dziecka, w tym o podjętych przez zespół interdyscyplinarny decyzjach oraz zaleceniach dla rodziców. Wszelkie działania oraz spostrzeżenia pracowników szkoły muszą pozostać w prowadzonej indywidualnej dokumentacji

o sytuacji ucznia oraz na temat zakresu udzielanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Oryginał dokumentacji udostępnia się jedynie na wniosek sądu.

Analogiczną procedurę przeprowadza się i dokumentację sporządza się w przypadku podejrzenia zaniedbania dziecka. Osobami prowadzącymi indywidualną sprawę dziecka powinni być pedagog szkolny lub wychowawca, jako osoby zaufania dziecka. Niemniej wszyscy pracownicy szkoły biorą udział w monitorowaniu sytuacji dzieci i przekazują pedagogowi lub wychowawcy swoje spostrzeżenia.

Gminna pomoc społeczna przeprowadza diagnozę sytuacji dziecka i jego rodziny w oparciu o wywiad środowiskowy (i załącznik – Niebieską Kartę), w przypadku podejrzenia przemocy w rodzinie kontaktuje się z policją, szkołą, służbą zdrowia. Opracowuje plan pomocy dziecku i rodzinie, monitoruje efekty podjętych działań. Zapewnia dostęp do bezpłatnego poradnictwa specjalistycznego lub kieruje do placówek udzielających rzeczono poradnictwa, udziela interwencji kryzysowej i informacji o przysługujących prawach i świadczeniach. Powiadamia sądowy wydział rodzinny i nieletnich w przypadku samego podejrzenia popełnienia przestępstwa lub zaniedbania, organy ścigania – gdy zagrożone jest zdrowie i życie dziecka, wzywa policję, która jest uprawniona umieścić dziecko bez zgody rodziców w pogotowiu rodzinnym lub placówce opiekuńczo-wychowawczej.

Służba zdrowia w gminie ocenia stan psychofizyczny dziecka i podejmuje działania prewencyjne, instruując rodziców w zakresie dbania o zdrowie dziecka i monitorując efekty (wizyty pielęgniarki środowiskowej i współpraca gminną pomocą społeczną). Rozpoznaje zespół dziecka maltretowanego oraz zapisuje dane w dokumentacji medycznej (wystawia zaświadczenia lekarskie o doznanych obrażeniach na prośbę zgłaszającego przemoc wobec dziecka rodzica lub opiekuna, informuje o możliwości i miejscu wystawienia obdukcji. Zawiadamia sądowy wydział rodzinny i nieletnich o potencjalnie zagrażającej bezpieczeństwu i zdrowiu dziecka sytuacji dziecka. W przypadku śladów wskazujących na popełnienie przestępstwa zawiadamia organy ścigania.

Diagnoza sytuacji dziecka wymaga zebrania następujących danych:

1. Informacje o miejscu, czasie i rodzaju przemocy, która miała miejsce w domu dziecka.
2. Informacje o sytuacjach, w których dziecko widziało lub słyszało przemoc (było świadkiem).

3. Informacje o sytuacjach, w których dziecko doznawało przemocy (było bezpośrednią ofiarą).
4. Informacje o funkcjonowaniu dziecka w rodzinie, zwłaszcza w sytuacjach bezpośredniego zagrożenia przemocą.

Sygnaly ze strony dziecka świadczące o zaistniałej przemocy:

- 1) wypowiedzi (dziecko sygnalizuje tajemnicę, nie chce wracać do domu lub przebywać w jakimś miejscu, nie lubi konkretnej osoby),
- 2) wygląd (zaniedbanie fizyczne odbija się na jego wyglądzie: nieodpowiednie ubranie, brak higieny, niedożywienie, sińce pod oczami, senność),
- 3) problemy medyczne (częste absencje dziecka w szkole z powodu choroby, usprawiedliwienia podpisywane tylko przez rodziców a nie przez lekarza, omdlenia, skargi na bóle brzucha, choroby psychosomatyczne, częste urazy),
- 4) zachowanie – zaburzenia zachowania i emocjonalne (lęki, depresja, tiki, jąkanie, moczenie, nadpobudliwość psychoruchowa, wycofanie z kontaktów z rówieśnikami, wagarowanie, ucieczki z domu, narkotyzowanie się, samookaleczenia, próby samobójcze, anoreksja, bulimia, agresja, kolizje z prawem, perfekcjonizm i kompulsywność, histeryczność, prowokacyjność, zaburzenia koncentracji uwagi, nagłe obniżenie wyników w nauce, unikanie lekcji wychowania fizycznego, konflikty rówieśnicze).

Procedury interwencyjne w szkole:

1. rozpoznanie sygnałów (jak wyżej),
2. sprawdzenie i potwierdzenie sygnałów (informacje od rodzeństwa, nauczycieli rodzeństwa, niewymuszone sygnały od dzieci z klasy, rodziców i krewnych, sąsiadów, znajomych),
3. analiza zebranych informacji (sygnały wskazujące na krzywdzenie dziecka zostały potwierdzone informacjami a alternatywnych źródeł, wskazanie na krzywdziciela i sposób jego działania, wstępna analiza, czy doszło do popełnienia przestępstwa, czy zagrożone jest zdrowie lub życie dziecka),
4. zaplanowanie i przeprowadzenie interwencji (kontakt z pracownikiem socjalnym i kuratorem sądowym, dzielnicowym, którzy mają uprawnienia do przeprowadzania wywiadów środowiskowych w celu rozpoznania sytuacji rodzinnej, spotkanie z rodzicami, ale nie na pierwszym etapie pracy z rodziną dotkniętą alkoholizmem, kazirodztwem lub przemocą, plan działania powinien być efektem pracy i konsultacji interdyscyplinarnej oraz zawierać dane o osobie koordynującej i monitorującej, socjoterapia, psychoterapia w razie potrzeby).

Strategie zapobiegania przemocy w rodzinie

1. Kształtowanie właściwych postaw i umiejętności budowania relacji opartych na szacunku i pomocy wzajemnej, rozwiązywania konfliktów na drodze mediacji i facylitacji, unikanie sytuacji wykluczenia i dyskryminacji.
2. Edukacja oraz modelowanie postaw i zachowań u osób z niewielkimi trudnościami.
3. Konsekwentne reagowanie w sytuacji naruszenia zasad.

ZAŁĄCZNIK NR 3

POMOC OSOBOM POKRZYWDZONYM PRZESTĘPSTWEM

15 listopada 2012 roku weszła w życie Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (nr 2012/29/UE) ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony osób pokrzywdzonych przestępstwem. Dyrektywa nałożyła na państwa członkowskie obowiązek zapewnienia takim osobom oraz członkom ich rodzin, stosownie do potrzeb, możliwość korzystania z bezpłatnych usług wsparcia. Zgodnie z artykułem 7 Dyrektywy należy zapewnić osobom pokrzywdzonym dostęp do usług wsparcia polegających na dostarczaniu informacji i porad, wsparcia emocjonalnego i psychologicznego oraz praktycznej pomocy (często kluczowej dla rehabilitacji osób pokrzywdzonych) i pomagającej im w radzeniu sobie z następstwami przestępstwa oraz stresem związanym z postępowaniem karnym. Wsparcie powinno być dostępne jak najwcześniej od momentu popełnienia przestępstwa, niezależnie od tego, czy zostało zgłoszone. Usługi te mogą mieć wpływ na decyzję osoby pokrzywdzonej o zgłoszeniu przestępstwa. Osoby pokrzywdzone mogą potrzebować wsparcia w dłuższej perspektywie.

Usługi wsparcia mogą być udzielane przez organizacje rządowe i pozarządowe. Nie powinny wiązać się z nadmiernie rozbudowanymi formalnościami, mogącymi ograniczyć dostęp do nich. Wsparcie może być udzielane na wiele sposobów; bezpośrednio, przez telefon, via Internet, by zagwarantować jak największy zasięg terytorialny i dostępność usług.

Osoby pokrzywdzone przemocą seksualną, z względu na płeć, przestępstwami na tle nienawiści rasowej, ofiary terroryzmu, często wymagają specjalistycznych usług wsparcia ze względu na szczególne cechy przestępstwa,

którego doświadczyły. Usługi takie należy udostępnić w możliwie najszerszym zakresie.

W Polsce pomoc pokrzywdzonym finansowana ze środków Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej opiera się na regulacji art. 43 Kodeksu Karnego Wykonawczego i wydanego na podstawie tego przepisu rozporządzenia wykonawczego z 6 lutego 2014 r., opisującego zasady działania Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej a także zasady udzielania dotacji i świadczenia pomocy pokrzywdzonym przestępstwem.

Lista podmiotów świadczących pomoc osobom pokrzywdzonym dostępna jest na stronach Ministerstwa Sprawiedliwości www.ms.gov.pl w zakładce: Działalność/Pokrzywdzeni przestępstwem oraz na stronie www.pokrzywdzeni.gov.pl.

ZAŁĄCZNIK NR 4

ANKIETA DIAGNOSTYCZNA KIEROWANA DO POMOCY SPOŁECZNEJ

Prosimy o zaznaczenie właściwej odpowiedzi lub wpisanie cyfry

Czy JST przygotowała własny program przeciwdziałania przemocy w rodzinie?	TAK	NIE
Czy JST przygotowała własny program ochrony i wsparcia ofiar przemocy w rodzinie?	TAK	NIE
Czy JST dokonała diagnozy zjawiska przemocy w rodzinie na swoim terenie?	TAK	NIE
Czy JST dokonała diagnozy zjawiska przemocy w wobec nieletnich i zagrożenia patologią nieletnich na swoim terenie?	TAK	NIE
Czy JST realizuje działania edukacyjne dla dzieci i młodzieży w celu przeciwdziałania przemocy	TAK	NIE
a) Jednostka prowadzi działania edukacyjne w ramach zadań własnych	TAK	NIE
b) W ramach zadań zleconych lub wspierania zadań realizowanych przez organizacje pozarządowe	TAK	NIE
c) Zadanie realizują szkoły jako zadanie własne	TAK	NIE
Czy JST realizuje działania edukacyjne dla dorosłych w celu przeciwdziałania przemocy	TAK	NIE

a) Jednostka prowadzi działania edukacyjne w ramach zadań własnych	TAK	NIE
b) W ramach zadań zleconych lub wspierania zadań realizowanych przez organizacje pozarządowe	TAK	NIE
Czy JST realizuje prowadzi poradnictwo prawne dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	TAK	NIE
a) JST finansuje poradnictwo prawne prowadzone w jednostkach podległych w ramach zadań własnych	TAK	NIE
Ilość godzin poradnictwa prawnego w tygodniu na terenie JST organizowanych w powyższy sposób		
b) JST finansuje poradnictwo prawne w ramach zadań zleconych lub konkursu ofert dla organizacji pozarządowych	TAK	NIE
Ilość godzin poradnictwa prawnego w tygodniu na terenie JST organizowanych w powyższy sposób		
c) Poradnictwo prawne jest realizowane w ramach współpracy z organizacjami pozarządowymi lub innymi osobami prawnymi i finansowane przez te jednostki zewnętrzne	TAK	NIE
Ilość godzin poradnictwa prawnego w tygodniu na terenie JST organizowanych w powyższy sposób		
Czy JST realizuje prowadzi poradnictwo psychologiczne dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	TAK	NIE
a) JST finansuje poradnictwo psychologiczne prowadzone w jednostkach podległych w ramach zadań własnych	TAK	NIE
Ilość godzin poradnictwa psychologicznego w tygodniu na terenie JST organizowanych w powyższy sposób		
b) JST finansuje poradnictwo psychologiczne w ramach zadań zleconych lub konkursu ofert dla organizacji pozarządowych	TAK	NIE
Ilość godzin poradnictwa psychologicznego w tygodniu na terenie JST organizowanych w powyższy sposób		
c) Poradnictwo psychologiczne jest realizowane w ramach współpracy z organizacjami pozarządowymi lub innymi osobami prawnymi i finansowane przez te jednostki zewnętrzne	TAK	NIE
Ilość godzin poradnictwa psychologicznego w tygodniu na terenie JST organizowanych w powyższy sposób		
Czy JST zapewnia mieszkańcom dotkniętym przemocą miejsca w ośrodkach wsparcia?	TAK	NIE
a) Ilu mieszkańców JST skorzystało z możliwości schronienia się w ośrodku wsparcia w roku 2013		

b) Ilu mieszkańców JST skorzystało z możliwości schronienia się w ośrodku wsparcia w roku 2014			
Czy JST powołała zespół interdyscyplinarny na swoim terytorium?	TAK	NIE	
Ilość przypadkami przemocy w rodzinie zajmował się ZI w 2013 r.?			
Ilość przypadkami przemocy w rodzinie zajmował się ZI w 2014 r.?			
Ilość grup roboczych powołanych dla indywidualnych przypadków w 2013 r.?			
Ilość grup roboczych powołanych dla indywidualnych przypadków w 2014 r.?			
Ilość niebieskich kart założonych przez:		2013	2014
a)	Policję		
b)	Pracowników pomocy społecznej		
c)	Pracowników służby zdrowia		
d)	Pracowników systemu edukacji		
e)	Innych		
Ilość niebieskich kart założonych łącznie		2013	2014
Ilość niebieskich kar zamkniętych		2013	2014
Ilość zawiadomień o możliwości popełnienia przestępstwa skierowanych na policję lub prokuraturę		2013	2014
Czy JST chciałaby pochwalić się własnymi dobrymi praktykami godnymi upowszechnienia na terenie województwa?			

ZAŁĄCZNIK NR 5**ANKIETA DIAGNOSTYCZNA KIEROWANA DO POLICJI**

Dane za 2013 r.	
Ile było interwencji policji – wezwań do tzw. awantur domowych?	
W ilu przypadkach interwencja zakończyła się odizolowaniem osoby agresywnej (areszt, izba wytrzeźwień)	
W ilu przypadkach interwencja zakończyła się wszczęciem procedury Niebieskiej karty?	
W ilu przypadkach interwencja zakończyła się złożeniem doniesienia o przestępstwie?	
Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 156 kk (tylko jeśli sprawcą była osoba bliska osobie pokrzywdzonej)	
Ile było odmów podjęcia dochodzenia/śledztwa z art. 156 kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 156 kk	
Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 157 kk (tylko jeśli sprawcą była osoba bliska osobie pokrzywdzonej)	
Ile było odmów podjęcia dochodzenia/śledztwa z art. 157 kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 157 kk	
Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 158 kk (tylko jeśli sprawcą była osoba bliska osobie pokrzywdzonej)	
Ile było odmów przyjęcia doniesień o przestępstwie z art. 158 kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 158 kk	
Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 160 kk (tylko jeśli sprawcą była osoba bliska osobie pokrzywdzonej)	
Ile było odmów przyjęcia doniesień o przestępstwie z art. 160 kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 160 kk	
Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 190 kk (tylko jeśli sprawcą była osoba bliska osobie pokrzywdzonej)	
Ile było odmów przyjęcia doniesień o przestępstwie z art. 190 kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 190 kk	
Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 190 a kk (tylko jeśli sprawcą była osoba bliska osobie pokrzywdzonej)	
Ile było odmów przyjęcia doniesień o przestępstwie z art. 190 a kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 190 a kk	

Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 191 kk (tylko jeśli sprawcą była osoba bliska osobie pokrzywdzonej)	
Ile było odmów przyjęcia doniesień o przestępstwie z art. 191 kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 191 kk	
Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 193 kk	
Ile było odmów przyjęcia doniesień o przestępstwie z art. 193 kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 193 kk	
Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 197 kk	
Ile było odmów przyjęcia doniesień o przestępstwie z art. 197 kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 197 kk	
Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 198 kk	
Ile było odmów przyjęcia doniesień o przestępstwie z art. 198 kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 198 kk	
Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 199 kk	
Ile było odmów przyjęcia doniesień o przestępstwie z art. 199 kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 199 kk	
Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 200 kk	
Ile było odmów przyjęcia doniesień o przestępstwie z art. 200 kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 200 kk	
Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 201 kk	
Ile było odmów przyjęcia doniesień o przestępstwie z art. 201 kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 201 kk	
Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 207 kk	
Ile było odmów przyjęcia doniesień o przestępstwie z art. 207kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 207 kk	
Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 210 kk	
Ile było odmów przyjęcia doniesień o przestępstwie z art. 210 kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 210 kk	
Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 217 kk	
Ile było odmów przyjęcia doniesień o przestępstwie z art. 217 kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 217 kk	

ZAŁĄCZNIK NR 6**ANKIETA DIAGNOSTYCZNA KIEROWANA DO PROKURATURY**

Dane za 2013 r.	
Art. 156 KK	
Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 156 kk (tylko jeśli sprawcą była osoba bliska osobie pokrzywdzonej)	
Ile było odmów podjęcia dochodzenia / śledztwa z art. 156 kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 156 kk	
Ile postępowań karnych z art. 156 kk zakończyło się wniesieniem aktu oskarżenia do sądu?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o odmowie podjęcia śledztwa / dochodzenia z art. 156 kk?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o umorzeniu postępowania karnego z uwagi na brak danych dostatecznie uzasadniających popełnienie czynu zabronionego z art. 156 kk?	
Ile było zażaleń na umorzenia niespowodowane wycofaniem wniosku o ściganie z art. 156 kk?	
Ile z tych decyzji Sąd utrzymał w mocy oraz ile było zażaleń zasadnych?	
Art. 157 kk	
Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 157 kk (tylko jeśli sprawcą była osoba bliska osobie pokrzywdzonej)	
Ile było odmów podjęcia dochodzenia / śledztwa z art. 157 kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 157 kk	
Ile było umorzeń spowodowanych wycofaniem wniosku o ściganie z art. 157 kk?	
Ile postępowań karnych z art. 157 kk zakończyło się wniesieniem aktu oskarżenia do sądu?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o odmowie podjęcia śledztwa / dochodzenia z art. 157 kk?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o umorzeniu postępowania karnego z uwagi na brak danych dostatecznie uzasadniających popełnienie czynu zabronionego z art. 157 kk?	
Ile było zażaleń na umorzenia niespowodowane wycofaniem wniosku o ściganie z art. 157 kk?	
Ile z tych decyzji Sąd utrzymał w mocy oraz ile było zażaleń zasadnych?	
Art. 158 kk	
Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 158 kk (tylko jeśli sprawcą była osoba bliska osobie pokrzywdzonej)	
Ile było odmów podjęcia dochodzenia/śledztwa z art. 158 kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 158 kk	

Ile postępowań karnych z art. 158 kk zakończyło się wniesieniem aktu oskarżenia do sądu?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o odmowie podjęcia śledztwa / dochodzenia z art. 158 kk?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o umorzeniu postępowania karnego z uwagi na brak danych dostatecznie uzasadniających popełnienie czynu zabronionego z art. 158 kk?	
Ile było zażaleń na umorzenia niespowodowane wycofaniem wniosku o ściganie z art. 158 kk?	
Ile z tych decyzji Sąd utrzymał w mocy oraz ile było zażaleń zasadnych?	
Art. 160 kk	
Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 160 kk (tylko jeśli sprawcą była osoba bliska osobie pokrzywdzonej)	
Ile było odmów podjęcia dochodzenia / śledztwa z art. 160 kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 160 kk	
Ile było umorzeń spowodowanych wycofaniem wniosku o ściganie z art. 160 kk?	
Ile postępowań karnych z art. 160 kk zakończyło się wniesieniem aktu oskarżenia do sądu?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o odmowie podjęcia śledztwa / dochodzenia z art. 160 kk?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o umorzeniu postępowania karnego z uwagi na brak danych dostatecznie uzasadniających popełnienie czynu zabronionego z art. 160 kk?	
Ile było zażaleń na umorzenia niespowodowane wycofaniem wniosku o ściganie z art. 160 kk?	
Art. 190 kk	
Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 190 kk (tylko jeśli sprawcą była osoba bliska osobie pokrzywdzonej)	
Ile było odmów podjęcia dochodzenia / śledztwa z art. 190 kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 190 kk	
Ile postępowań karnych z art. 190 kk zakończyło się wniesieniem aktu oskarżenia do sądu?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o odmowie podjęcia śledztwa / dochodzenia z art. 190 kk?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o umorzeniu postępowania karnego z uwagi na brak danych dostatecznie uzasadniających popełnienie czynu zabronionego z art. 190 kk?	
Ile było zażaleń na umorzenia niespowodowane wycofaniem wniosku o ściganie z art. 190 kk?	
Ile z tych decyzji Sąd utrzymał w mocy oraz ile było zażaleń zasadnych?	
Art. 190 a kk	
Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 190 a kk (tylko jeśli sprawcą była osoba bliska osobie pokrzywdzonej)	

Ile było odmów podjęcia dochodzenia / śledztwa z art. 190 a kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 190 a kk	
Ile postępowań karnych z art. 190 a kk zakończyło się wniesieniem aktu oskarżenia do sądu?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o odmowie podjęcia śledztwa / dochodzenia z art. 190 a kk?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o umorzeniu postępowania karnego z uwagi na brak danych dostatecznie uzasadniających popełnienie czynu zabronionego z art. 190 a kk?	
Ile było zażaleń na umorzenia niespowodowane wycofaniem wniosku o ściganie z art. 190 a kk?	
Ile z tych decyzji Sąd utrzymał w mocy oraz ile było zażaleń zasadnych?	
Art. 191 kk	
Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 191 kk (tylko jeśli sprawcą była osoba bliska osobie pokrzywdzonej)	
Ile było odmów podjęcia dochodzenia / śledztwa z art. 191 kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 191 kk	
Ile postępowań karnych z art. 191 kk zakończyło się wniesieniem aktu oskarżenia do sądu?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o odmowie podjęcia śledztwa / dochodzenia z art. 191 kk?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o umorzeniu postępowania karnego z uwagi na brak danych dostatecznie uzasadniających popełnienie czynu zabronionego z art. 191 kk?	
Ile było zażaleń na umorzenia niespowodowane wycofaniem wniosku o ściganie z art. 191 kk?	
Ile z tych decyzji Sąd utrzymał w mocy oraz ile było zażaleń zasadnych?	
Art. 193 kk	
Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 193 kk	
Ile było odmów podjęcia dochodzenia / śledztwa z art. 193 kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 193 kk	
Ile postępowań karnych z art. 193 kk zakończyło się wniesieniem aktu oskarżenia do sądu?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o odmowie podjęcia śledztwa / dochodzenia z art. 193 kk?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o umorzeniu postępowania karnego z uwagi na brak danych dostatecznie uzasadniających popełnienie czynu zabronionego z art. 193 kk?	
Ile było zażaleń na umorzenia niespowodowane wycofaniem wniosku o ściganie z art. 193 kk?	
Ile z tych decyzji Sąd utrzymał w mocy oraz ile było zażaleń zasadnych?	
Art. 197 kk	
Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 197 kk	

Ile było odmów podjęcia dochodzenia / śledztwa z art. 197 kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 197 kk	
Ile było umorzeń spowodowanych wycofaniem wniosku o ściganie z art. 197 kk?	
Ile postępowań karnych z art. 197 kk zakończyło się wniesieniem aktu oskarżenia do sądu?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o odmowie podjęcia śledztwa / dochodzenia z art. 197 kk?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o umorzeniu postępowania karnego z uwagi na brak danych dostatecznie uzasadniających popełnienie czynu zabronionego z art. 197 kk?	
Ile było zażaleń na umorzenia niespowodowane wycofaniem wniosku o ściganie z art. 197 kk?	
Ile z tych decyzji Sąd utrzymał w mocy oraz ile było zażaleń zasadnych?	
Art. 198 kk	
Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 198 kk	
Ile było odmów podjęcia dochodzenia / śledztwa z art. 198 kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 198 kk	
Ile było umorzeń spowodowanych wycofaniem wniosku o ściganie z art. 198kk?	
Ile postępowań karnych z art. 198 kk zakończyło się wniesieniem aktu oskarżenia do sądu?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o odmowie podjęcia śledztwa / dochodzenia z art. 198 kk?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o umorzeniu postępowania karnego z uwagi na brak danych dostatecznie uzasadniających popełnienie czynu zabronionego z art. 198 kk?	
Ile było zażaleń na umorzenia niespowodowane wycofaniem wniosku o ściganie z art. 198 kk?	
Ile z tych decyzji Sąd utrzymał w mocy oraz ile było zażaleń zasadnych?	
Art. 199 kk	
Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 199 kk	
Ile było odmów podjęcia dochodzenia / śledztwa z art. 199 kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 199 kk	
Ile było umorzeń spowodowanych wycofaniem wniosku o ściganie z art. 199 & 1 kk?	
Ile postępowań karnych z art. 199 kk zakończyło się wniesieniem aktu oskarżenia do sądu?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o odmowie podjęcia śledztwa / dochodzenia z art. 199 kk?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o umorzeniu postępowania karnego z uwagi na brak danych dostatecznie uzasadniających popełnienie czynu zabronionego z art. 199 kk?	
Ile było zażaleń na umorzenia niespowodowane wycofaniem wniosku o ściganie z art. 199 kk?	

Ile z tych decyzji Sąd utrzymał w mocy oraz ile było zażaleń zasadnych?	
Art. 200 kk	
Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 200 kk	
Ile było odmów podjęcia dochodzenia / śledztwa z art. 200 kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 200 kk	
Ile postępowań karnych z art. 200 kk zakończyło się wniesieniem aktu oskarżenia do sądu?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o odmowie podjęcia śledztwa / dochodzenia z art. 200 kk?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o umorzeniu postępowania karnego z uwagi na brak danych dostatecznie uzasadniających popełnienie czynu zabronionego z art. 200 kk?	
Ile było zażaleń na umorzenia niespowodowane wycofaniem wniosku o ściganie z art. 200 kk?	
Ile z tych decyzji Sąd utrzymał w mocy oraz ile było zażaleń zasadnych?	
Art. 201 kk	
Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 201 kk	
Ile było odmów podjęcia dochodzenia / śledztwa z art. 201 kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 201 kk	
Ile postępowań karnych z art. 201 kk zakończyło się wniesieniem aktu oskarżenia do sądu?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o odmowie podjęcia śledztwa / dochodzenia z art. 201 kk?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o umorzeniu postępowania karnego z uwagi na brak danych dostatecznie uzasadniających popełnienie czynu zabronionego z art. 201 kk?	
Ile było zażaleń na umorzenia niespowodowane wycofaniem wniosku o ściganie z art. 201 kk?	
Ile z tych decyzji Sąd utrzymał w mocy oraz ile było zażaleń zasadnych?	
Art. 207 kk	
Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 207 kk	
Ile było odmów podjęcia dochodzenia / śledztwa z art. 207 kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 207 kk	
Ile postępowań karnych z art. 207 kk zakończyło się wniesieniem aktu oskarżenia do sądu?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o odmowie podjęcia śledztwa / dochodzenia z art. 207 kk?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o umorzeniu postępowania karnego z uwagi na brak danych dostatecznie uzasadniających popełnienie czynu zabronionego z art. 207 kk?	
Ile było zażaleń na umorzenia niespowodowane wycofaniem wniosku o ściganie z art. 207 kk?	
Ile z tych decyzji Sąd utrzymał w mocy oraz ile było zażaleń zasadnych?	

Art. 210 kk	
Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 210 kk	
Ile było odmów podjęcia dochodzenia / śledztwa z art. 210 kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 210 kk	
Ile postępowań karnych z art. 210 kk zakończyło się wniesieniem aktu oskarżenia do sądu?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o odmowie podjęcia śledztwa / dochodzenia z art. 210 kk?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o umorzeniu postępowania karnego z uwagi na brak danych dostatecznie uzasadniających popełnienie czynu zabronionego z art. 210 kk?	
Ile było zażaleń na umorzenia niespowodowane wycofaniem wniosku o ściganie z art. 210 kk?	
Ile z tych decyzji Sąd utrzymał w mocy oraz ile było zażaleń zasadnych?	
Art. 217 kk	
Ile było złożonych doniesień o przestępstwie – art. 217 kk	
Ile było odmów podjęcia dochodzenia / śledztwa z art. 217 kk	
Ile było umorzeń postępowań z art. 217 kk	
Ile było umorzeń spowodowanych wycofaniem wniosku o ściganie z art. 217kk?	
Ile postępowań karnych z art. 217 kk zakończyło się wniesieniem aktu oskarżenia do sądu?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o odmowie podjęcia śledztwa / dochodzenia z art. 217 kk?	
Ile rozpoznano zażaleń na decyzje o umorzeniu postępowania karnego z uwagi na brak danych dostatecznie uzasadniających popełnienie czynu zabronionego z art. 217 kk?	
Ile było zażaleń na umorzenia niespowodowane wycofaniem wniosku o ściganie z art. 217 kk?	
Ile z tych decyzji Sąd utrzymał w mocy oraz ile było zażaleń zasadnych?	